

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

יחידת לימוד אחת לכיתה י"א
לנבחנים המשלימים ל-5 יח"ל

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים.

חלק א – בראשית	—	(20×3)	—	60	נקודות
חלק ב – מלכים ב וישעיה	—	(14×2)	—	28	נקודות
חלק ג – יונה ותהלים	—	(12×1)	—	12	נקודות
סה"כ	—			100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

חלק א — בראשית (60 נקודות)

ענה על שלוש מן השאלות 1-5 (לכל שאלה — 20 נקודות).

1. פרקים א'-ב' — בריאת העולם

א. "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱ-לֹהִים" (פרק א', פסוק א').

רש"י: "אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל התורה אלא מ'החדש הזה לכם' (שמות י"ב, ב') שהיא מצווה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית? משום 'פח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים' (תהלים קי"א, ו')".

(1) מהי ההנחה שעליה מבוססת השאלה של רבי יצחק?

(2) על פי מה שלמדת, הסבר את התשובה של רבי יצחק.

(8 נקודות)

ב. (1) עיין בפרק א', פסוק ל"א.

"יום הַשְּׁשִׁי" — על פי פירוש שלמדת, הסבר מדוע נכתבה המילה "השישי" בה' הידיעה.

(2) עיין בפרק ב', פסוק ג', ובדברי רש"י שלפניך:

"ויברך ויקדש - ברכו במן, שכל ימות השבת (השבוע) היה יורד להם עומר לגלגלת,

ובשישי לחם משנה. וקדשו במן, שלא ירד בו מן כלל, והמקרא כתוב על העתיד."

לפי רש"י, כיצד באה לידי ביטוי הברכה וכיצד באה לידי ביטוי הקדושה של

יום השבת? בסס את תשובתך על הנאמר בשמות, פרק ט"ז, פסוקים כ"ב-כ"ז.

(8 נקודות)

ג. (1) "כל [הוצאות] מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה [...] חוץ מהוצאת שבתות

והוצאת יום טוב [...] שאם פָּחַת [בהוצאותיו] - פוחתין לו, ואם הוסיף - מוסיפין לו".

(ביצה ט"ז, ע"א)

לדעתך, כיצד אפשר לקשר את דברי הגמרא לפסוק "וַיְבָרֶךְ אֱ-לֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי"

(פרק ב', פסוק ג')?

(2) רד"ק (לפסוק ג'): "ויברך - הוא תוספת טובה, ויום השבת נוסף בטובת הנפש שיש לה

מנוחה ביום זה מעסקי העולם הזה ותוכל להתעסק בחכמה ובדברי אלוקים".

לפי רד"ק, מהי התכלית של מנוחת השבת?

(4 נקודות)

2. **פרק כ"ב – ניסיון עקדת יצחק**

א. (1) על פי מה שלמדנו, לשם מה ה' מנסה את האדם? כתוב שתי מטרות.

(2) "וַיֹּאמֶר... עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי יִרְאֶה-אֱלֹהִים אֶתָּה" (פסוק י"ב).

הסבר אמירה זו לפי אחת ממטרות הניסיון שכתבת בתת-סעיף (1).

(8 נקודות)

ב. (1) "אֵת בִּנְךָ אֵת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ" (פסוק ב').

על פי פירוש שלמדנו, מדוע ה' לא אמר מיד לאברהם שהנעקד יהיה יצחק?

(2) "בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי... וַיִּרְא אֵת הַמָּקוֹם מֵרָחֵק" (פסוק ד').

על פי פירוש שלמדנו, מדוע השהה ה' את אברהם שלושה ימים עד מעשה העקדה?

(8 נקודות)

ג. רמב"ן: "כי האדון פעם ינסה עבדו בעבודה קשה [כדי] לדעת אם יסבלנה לאהבתו (בעבור

אהבתו), ופעם ייטיב עמו [כדי] לדעת אם יגמול אותו בטובה אשר עשה עמו להוסיף לאדוניו

עבודה וכבוד, כעניין שאמרו חכמים: 'אשרי אדם שעומד בניסיונו שאין לך ברייה שאין הקב"ה

מנסה אותה'". (רמב"ן, שמות, פרק כ', פסוק י"ז)

(1) מה הם שני סוגי הניסיון שבדברי רמב"ן?

(2) הבא דוגמה מן המציאות לכל אחד מסוגי הניסיונות שצינת בתת-סעיף (1).

(4 נקודות)

3. פרקים כ"ה, כ"ז – יעקב ועשו

א. (1) עיין בפרק כ"ז, פסוק ל"ו.

מה הם שני המעשים של יעקב שעשו מתלונן עליהם בפסוק זה?

(2) עיין בפרק כ"ה, פסוקים כ"ז-ל"ד.

מהי הסתירה בין ההתנהגות של עשו המתוארת בפסוקים אלה לבין תלונתו

על מעשי יעקב שצינת בתת-סעיף (1)?

(8 נקודות)

ב. (1) עיין בפרק כ"ז, פסוקים כ"ז-כ"ט.

לפי אחד הפירושים שלמדת, הסבר מה מאפיין את הברכה שרצה יצחק לברך את עשו,

ומדוע בחר לברך בברכה זו את עשו ולא את יעקב?

(2) עיין בפרק כ"ח, פסוקים ג'-ד', וכתוב מהי הברכה שבירך יצחק את יעקב

בפסוקים אלה.

על פי הפירוש שבחרת בתת-סעיף (1), הסבר מדוע יצחק בירך בברכה זו את יעקב ולא

את עשו.

(8 נקודות)

ג. (1) עיין בפרק כ"ז, פסוקים מ"ב-מ"ו.

מדוע שלחה רבקה את יעקב לחרון, וכיצד הסבירה את המעשה ליצחק?

(2) "אור החיים" (לפסוק מ"ו): "קצתי בחיי – ולא רצתה לגלות הדבר ליצחק משום איסור

רכילות ואמרה סיבה אחרת, אבל מה שגילתה ליעקב, אדרבא קיימה מצוות 'לא תעמוד על

דם רעך'."

לפי "אור החיים", הסבר מדוע למרות איסור רכילות גילתה רבקה ליעקב את התכנית

של עשו להורגו.

(4 נקודות)

4. פרקים ט"ו, ל"ז – ההשגחה האלוקית

א. (1) עיין בפרק ט"ו, פסוקים י"ג-י"ד.

לפי פסוקים אלה, מה היה התהליך שתכנן ה' לזרעו של אברהם?

(2) עיין בפרק ל"ז, פסוק י"ד: "וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן".

רש"י: "מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון".

מהו הקושי הגאוגרפי העולה מפסוק זה? הסבר את דברי רש"י, וכתוב כיצד הם מיישבים את הקושי.

(8 נקודות)

ב. עיין בפרק ל"ז, פסוקים י"ב-י"ז.

(1) מדוע ראוי יוסף לשבח על שמילא את שליחות אביו? בסס את תשובתך על המסופר

בפסוקים ב'-י"א.

(2) עיין בפסוקים ט"ו-ט"ז ובדברי רמב"ן שלפניך:

רמב"ן: "וימצאהו איש והנה תעה בשדה – [...] ולהודיענו עוד כי הגזרה אמת והחריצות

שקר, כי זימן לו הקב"ה מורה דרך שלא מדעתו להביאו בידם".

לפי רמב"ן, הסבר מהי ההתערבות האלוקית שמתוארת בפסוק ט"ו, וכיצד היא מקדמת את מימוש התכנית האלוקית.

(8 נקודות)

ג. (1) עיין באסתר, פרק ב', פסוקים א'-ד', ט"ו-י"ז.

תאר בקצרה את עיקרי המהלך האנושי שהוביל לבחירת אסתר למלכות.

(2) עיין באסתר, פרק ד', פסוקים י"ג-י"ד.

לפי דברי מרדכי לאסתר, מה הייתה התכנית האלוקית בבחירת אסתר למלכה?

(4 נקודות)

5. **פרק מ"ב — יוסף במצרים**

א. (1) עיין בפסוקים א'-י"ד.

כתוב מהי המילה המנחה בפסוקים אלה, והסבר את התפקיד שלה בקטע זה.

(2) "וַיִּתְּנָכְר אֶלֵיהֶם וַיַּדְבֵּר אִתָּם קְשׁוֹת" (פסוק ז').

עיין בפסוקים ז'-כ' והבא שתי דוגמאות להתנכרות של יוסף.

(8 נקודות)

ב. "וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר ... מְרַגְלִים אַתֶּם" (פסוק ט').

(1) רמב"ן (לפסוק ט'): "יאמר הכתוב כי בראות יוסף את אחיו משתחוים לו, זכר כל החלומות

אשר חלם להם [...] כי יודע בפתרונם כי כל אחיו ישתחוו לו [...], וכיוון שלא ראה בנימין

עמם, חשב זאת התחבולה שיעליל עליהם כדי שיביאו גם בנימין אחיו אליו לקיים החלום

הראשון תחילה".

לפי רמב"ן, הסבר מה הנחה את יוסף בהתנהגותו כלפי אחיו.

(2) רמב"ן (שם): "העלילה הזאת יצטרך להיות בה טעם [...] כי מה עשו להיות אומר להם

ככה".

על פי פירוש שלמדת, מה בהתנהגות של האחים יכול היה להיות בסיס לעלילת

המרגלים של יוסף?

(8 נקודות)

ג. עיין ב**בראשית**, פרק נ', פסוקים ט"ו-כ"א.

ציין שני דברים חיוביים (מידות, אמונות ודעות) שאפשר ללמוד מן ההתנהגות של יוסף.

בסס את דבריך על תוכן הפסוקים. (4 נקודות)

חלק ב — מלכים ב וישעיה (28 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 6-9 (לכל שאלה — 14 נקודות).

שים לב: שאלה 9 מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

6. ישעיה, פרק א'

א. עיין בפסוקים ב'-ד'.

(1) מהי ההאשמה העיקרית שהאשים הנביא את העם בפסוקים אלה?

(2) ציין שני אמצעים שבהם השתמש הנביא כדי להדגיש את חומרת החטא.

(5 נקודות)

ב. עיין בפסוקים ח'-י"ח.

(1) לאיזה מאורע היסטורי רומז הנביא בפסוקים ח'-ט'? השב על פי מה שלמדת

במלכים ב, פרק י"ח, פסוקים י"ג-ט"ז, ופרק י"ט, פסוקים ל"א-ל"ז.

(2) בפסוקים ח'-י"ח הנביא מדמה את אנשי יהודה לאנשי סדום ועמורה.

הסבר את שני העניינים שבהם הוא מדמה את אנשי יהודה לאנשי סדום ועמורה.

(5 נקודות)

ג. עיין בעמוס, פרק ה', פסוקים כ"א-כ"ד.

(1) מהו הרעיון המשותף לתוכחת הנביא עמוס בפסוקים אלה ולתוכחת הנביא ישעיה

בפרק א', פסוקים י'-י"ז?

(2) מלבי"ם (לפסוק כ"ד): "[...] שעיקר העלייה לרגל והקרבנות היה ללמוד שם חוקי ה'

ומשפטיו [...] ואם כן צדקה ומשפט היא התכלית הנרצה (הרצויה), לא הקרבנות.

לפי המלבי"ם, הסבר את הקשר בין קרבנות לבין צדקה ומשפט.

(4 נקודות)

7. ישעיה, פרק ב'

א. (1) עיין בפסוקים ב'-ג'.

על פי פסוקים אלה, כיצד יתייחסו העמים לירושלים ולמקדש באחרית הימים?

(2) עיין בפסוקים ה'-ח'.

הסבר את הקשר בין נבואת התוכחה שבפסוקים אלה לנבואת אחרית הימים. בסס את דבריך על הכתוב.

(5 נקודות)

ב. עיין בפסוקים ז'-ח', ובדברי רד"ק שלפניך.

רד"ק (לפסוק ז'): "אמר כאשר נתמלאה ארצו כסף וזהב וסוסים עד שאין סוף לאוצרותיו ולמרכבותיו, אז נמלאה ארצו אלילים, כמו שאמר 'וישמן ישורון ויבעט' ואמר 'וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעלי', וזה היה בימי שלמה שהייתה ארץ ישראל מלאה כסף וזהב [...] ובימות שלמה החלו לעשותם ולעבוד להם".

(1) על פי רד"ק, הסבר את הקשר בין האמור בפסוק ז' לבין האמור בפסוק ח'.

(2) עיין במלכים א, פרק י', פסוקים כ"ו-כ"ח ופרק י"א, פסוקים ד'-ו'.

הדגם על פי פסוקים אלה את דברי רד"ק.

(5 נקודות)

ג. "אמר רבי אלעזר: כל אדם שיש בו גסות הרוח (גאוה) ראוי לגדעו כאשרה (עץ של עבודה זרה)". (סוטה ה', ע"א)

(1) לפי רבי אלעזר, מהו העונש הראוי לגסי הרוח?

(2) על פי דברי ישעיהו בפרק ב', פסוקים ז'-י"א, הסבר מדוע קבע רבי אלעזר כי הגאוה

ראויה לעונש חמור במיוחד.

(4 נקודות)

ישעיה, פרק נ"ח

8.

א. בפרק נ"ח הנביא מוכיח את העם בדרך של "סור מרע ועשה טוב".

עיין בפסוקים ו'-ז'.

כתוב בלשונך שתי דוגמאות של "סור מרע" ושתי דוגמאות של "עשה טוב" הכתובות בפסוקים אלה. (5 נקודות)

ב. עיין בפסוקים ז'-י', ובדברי המלבי"ם שלפניך:

מלבי"ם (לפסוק י'): "ותפק. רצה לומר ההצלחה שהזכיר עד הנה יהיה בעבור מה שיסור מרע [...]. אבל אם מלבד המניעה מרע, תוסיף עוד לעשות טוב מאהבת הטוב בעצמו ומאהבת ה' [...]. אז שכרך גדול יותר מאוד מהקודם, שנגד מה שכתב תחילה 'אז יבקע כשחר אורך' אמר 'וזרח בחשך אורך', שיזרח פתאום בפעם אחד, ולא בהגיע תור האור כשחר הבא בסוף הלילה, רק גם בחושך יזרח לך אור".

(1) על פי דברי המלבי"ם, איזה יתרון יש לשכר המובטח בפסוק י' על פני השכר המובטח בפסוק ח'?

(2) מהי הסיבה ליתרון זה? בסס את תשובתך על השוואה בין פסוק י' לפסוק ז'. (5 נקודות)

ג. יש הנוהגים לקרוא בקידוש הבוקר בשבת את פסוקים י"ג-י"ד.

(1) הבא מפסוקים אלה דוגמה ל"סור מרע" ודוגמה ל"עשה טוב".

(2) לפניך פיוט מזמירות השבת שחיבר ר' אברהם אבן עזרא.

הבא מתוכו שני ציטוטים המבוססים על הרעיון שבא לידי ביטוי בפסוקים י"ג-י"ד – אחד של "סור מרע" ואחד של "עשה טוב".

[...]	כִּי אֶשְׁמְרָה שְׁבֶתִּי אֶל יִשְׁמְרֵנִי.
הוא יום מְכַבֵּד, הוא יום תַּעֲנוּגִים	אות היא לְעוֹלָמִי עַד בֵּינוּ וּבֵינִי.
לָחֶם וַיֵּין טוֹב, בֶּשֶׂר וְדָגִים	אֶסּוּר מִצֵּא חֶפֶץ, עֲשׂוֹת דְּרָכִים
הַמִּתְאַבְּלִים בּוֹ אַחֲזוּר נְסוּגִים	גַּם מִלְדָּבָר בּוֹ דְּבָרֵי צָרִים
כִּי יוֹם שְׁמִחוֹת הוּא וְתִשְׁמַחֲנִי.	דְּבָרֵי סְחוּרָה אֶף דְּבָרֵי מְלָכִים
[...]	אֶהְיֶה בְּתוֹרַת אֵל וְתַחֲכַמֶּנִּי.

(4 נקודות)

שים לב! שאלה זו מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

9. ביטחון והשתדלות

- א. (1) אילו שתי אפשרויות היו לחזקיהו בהתמודדות עם מלך אשור?
- (2) מה הייתה החלטתו? ציין שתי סיבות שייתכן שהביאו אותו להחליט כך.
(5 נקודות)
- ב. " [תמנה] הנקבה. וזה היה דבר הנקבה: בעוד [מניפים החוצבים את] הגרון איש אל רֵעו ובעוד שלוש אמות להנ[קב, נשמ]ע קול איש קורא אל רֵעו [...] וביום ה[שלמת ה]נקבה הכו החוצבים איש לקראת רֵעו גרון על [ג]רון"
- (מעובד על פי אחיטוב, ש', אסופת כתובות עבריות, מוסד ביאליק, תשנ"ג, עמ' 14)
- (1) מהו המִמְצָא הארכאולוגי שבו כתובים דברים אלה, והיכן מצאו אותו?
- (2) הסבר את הפעולה שעשה חזקיהו שממצא זה מעיד עליה, וכתוב לשם מה נקט פעולה זו.
(5 נקודות)
- ג. עיין בשמואל א, פרק י"ז, פסוקים ל"ז-נ' – מלחמת דוד בגלית.
- (1) צטט פסוק המתאר השתדלות במלחמה זו, וצטט פסוק המתאר ביטחון בה' במלחמה זו.
- (2) מה היה היחס בין הביטחון לבין ההשתדלות שהראה דוד במלחמתו בגלית? נמק את תשובתך.
(4 נקודות)

חלק ג — יונה ותהלים (12 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 10-11 (12 נקודות).

10. יונה

א. עיין בפרק ג', פסוקים ה'-י'.

(1) אפשר להבין את החזרה בתשובה של אנשי נינוה בשתי דרכים מנוגדות. הסבר את

שתי הדרכים.

(2) בסס על הכתוב כל אחת מן הדרכים שהסברת.

(6 נקודות)

ב. (1) פרק א', פסוק א': "וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יוֹנָה בֶן אֲמִתַּי".

פרק ג', פסוק א': "וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יוֹנָה".

מה יכולה להיות משמעות השינוי בכינויו של יונה?

(2) בספר יונה אנו למדים כי ה' מנהיג את העולם במידת הרחמים.

הבא שתי דוגמאות מספר יונה המוכיחות קביעה זו.

(6 נקודות)

11. תהלים, מזמור ק"ז

א. עיין בפסוקים ל"ג-מ"ג.

(1) על פי פירוש שלמדת, הסבר מהו הנושא של פסוקים אלה.

(2) לפי תשובתך על הסעיף הקודם, הסבר את הקשר בין פסוקים ל"ג-מ"ג לחלקים

הקודמים של המזמור.

(6 נקודות)

ב. "מִי חָכָם וַיִּשְׁמָר אֱלֹהִי" (פסוק מ"ג).

מהי החכמה הנדרשת מן האדם במילים אלה, ומדוע פסוק זה מתאים להיות פסוק הסיום

של כל המזמור? (6 נקודות)

בהצלחה!